

2/2018

BESKYDY

zpravodaj chráněné krajinné oblasti

Foto F. Jaskula

Bagry a ryby

Co žije na smilce?

Návrat tetřeva v roce 2018

Medvědi na Valašsku

Vážení čtenáři, před vámi leží nový Zpravodaj. Je trochu jiný, než byly ty poslední. Tentokrát se v něm nepotkáme s ústředním tématem, které by se táhlo jako červená nitka všemi stránkami. Budeme si povídat o nejrůznějších zajímavostech a důležitých událostech, které se v Beskydech udály. Skoro by se dalo říci, že letošní podzim byl ve znamení medvěda. Média ho byla plná. Přesto pro mě byla možná důležitější informace o vypuštění tetřevů v masivu Travného. Lesy České republiky nejen připravily k vypuštění do přírody osmnáct ptáků, ale ve spolupráci s Agenturou ochrany přírody a krajiny upravily hospodaření skoro na tisícovce hektarů lesa v nově vytvořené tetřeví oblasti. A není pro přírodu nic lepšího, než když se o její ochranu přímo zasazuje vlastník a hospodář. Neméně významná, i když v médiích zcela přehlédnutá informace, byla o úspěšném završení projektu ČSOP Salamandr. Projekt se týkal údržby smilkových trávníků a pastvin. Jednoho z nejohroženějších typů horských stanovišť. Hrozbu zde představuje nikoliv přímé ničení, ale upuštění od vhodného hospodaření. V rámci projektu se podařilo obnovit hospodaření na 50 hektarech těch nejzachovalejších lokalit. A tou nejlepší zprávou je, že ve spolupráci s vlastníky bude probíhat vhodná péče i po ukončení projektu. Chci tedy poděkovat všem, kteří svou prací a úsilím přispívají k zachování jedinečné krásy a rozmanitosti Beskyd.

František Jaskula

Výzkum v Beskydech zjistil, jak ryby reagují na bagrování

Miroslav Kubín, Pavlína Mikulenčáková

Zamysleli jste se někdy nad stavem malých vodních toků a říček v Beskydech? Na první pohled se vám může zdát, že vodní toky jsou zcela bez zásahu, vypadají přirozeně a ryby je zde dostatek. Zdání však klame. Malé vodní toky byly v minulosti systematicky upravovány. Navíc je pro ně typická jejich velká rozkolísanost průtoků během roku. Právě kvůli dřívějším úpravám a někdy i nedostatku štěrku v tocích se během povodní buď zahlubují, nebo naopak, v nižších polohách zanáší sedimenty. Při velkých povodních můžou měnit svoji trasu a ohrožovat silnice, domy nebo pozemky ve svém okolí. Původní způsob úprav s krumpáčem a lopatou v korytech vystřídala těžká technika, jako jsou bagry a nákladní automobily. Všichni ten pohled na bagr rýpající se v řece nejspíš známe. Mállokdo však zná pravý důvod, proč bagr v řece je a co tam přesně dělá. Mnohé zásahy těžkou technikou jsou prováděny legálně, například úpravy koryta spojené s údržbou infrastruktury jako jsou silnice nebo odstranění překážek z vodního toku nebo jejich uvádění do původního stavu po povodních. Jiné zásahy se dějí stále nelegálně, například neschválená těžba říčních štěrků nebo jiné. Dopady těchto úprav za pomoci techniky mohou mít zásadní vliv na život ve vodních tocích. Ačkoliv se každoročně vynakládají obrovské částky na technickou údržbu toků, jsou informace o dopadu těžké techniky na rostliny a živočichy velmi kusé.

Monitoring ryb během zásahu.

Výzkumný tým

Proto se tímto problémem začal zabývat ve své studii „Bagry a ryby“ Miroslav Kubín z Agentury ochrany přírody a krajiny České republiky z regionálního pracoviště Správa CHKO Beskydy. Studie řeší vliv technických úprav na rybí společenstva malých vodních toků, konkrétně úmrtnost ryb v důsledku

pojezdu těžké techniky v korytě, a také pohyb ryb vlivem rušivých faktorů způsobených činností člověka. Projekt financovala Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky, Lesy České republiky, s.p., Biskupské lesy, Český rybářský svaz a další subjekty. Výzkum, který byl započat na podzim v roce 2016 a skončil na podzim v roce 2017, probíhal ve spolupráci s českými i zahraničními institucemi.

Druhy v hledáčku

Pro studii byli vybráni dva charakterističtí zástupci rybí fauny beskydských horských toků, a to vranka pruhoploutvá a pstruh obecný. Pstruh obecný je druh s velkou migrační schopností, který se dokáže pohybovat na velké vzdálenosti a překonávat vysoké rychlosti proudění vody i příkrý sklon koryta. Naopak vranka pruhoploutvá se obvykle pohybuje na mnohem kratší vzdálenosti než pstruh.

Stihnou ryby uniknout?

Na toto téma se před zahájením studie vedly odborné diskuze. Někteří odborníci byli přesvědčeni o tom, že ryby před bagrem odplují do bezpečné vzdálenosti, nebo že se zde žádné ryby v době zásahu již nevyskytují.

Simulace zásahu v korytě.

Smrtelně zraněný pstruh po zásahu těžkou technikou.

Smrtelně zraněná vranka po zásahu těžkou technikou.

Z toho důvodu nebyl mnohdy před zásahem do koryta prováděn záchranný odlov ryb. Jiní odborníci zastávali naopak názor, že ryby zůstanou věrné svému stanovišti a před bagrem neuniknou. Vzhledem k tomu, že na toto téma nebyla vypracována žádná studie, jednalo se vždy o tvrzení proti tvrzení a v konečném důsledku vždy záleželo na rozhodnutí kompetentního úředníka, jestli ryby nechá odlovit nebo ne. Cílem studie proto bylo určit míru úmrtnosti vybraných rybích zástupců a získat také ucelené informace o pohybu vranky a pstruha během zásahu v korytě toku.

Metodika projektu

V rámci projektu bylo založeno celkem šest výzkumných úseků ve čtyřech vodních tocích. Na každém výzkumném úseku se nacházela část, kde byl simulován zásah technikou, který se provádí standardně na celém území České republiky, poté navazovaly dvě tzv. únikové zóny (proti a po proudu), kde byly zaznamenávány ryby, které unikly z plochy, kde probíhal zásah. Ve vzdálenosti 500 m od zásahu byl umístěn kontrolní úsek, který sloužil k porovnání úseku, na kterém zásah proběhl. Na začátku výzkumu bylo na všech zkoumaných lokalitách odlověno a označeno 569 tamních ryb, z toho 215

pstruhů a 354 vránek pruhoploutvých. Ryby byly odlověny elektrickým agregátem. Odloveným rybám byla provedena narkóza pomocí roztoku vody a hřebíčkového oleje, jedinci byli změřeni, zváženi a byl jim zaveden speciální čip do břišní dutiny, který slouží k identifikaci a zaznamenávání pohybu ryby. Avšak nebojte se, rybám se nic nestalo, velmi rychle se po malé operaci vzpamatovaly a byly vypuštěny zpět do zkoumaného úseku.

Jakmile se ryby vrátily do toku, byl proveden monitoring a zaznamenána poloha označených ryb. Než vjely bagry do toku, proběhla po prudkých deštích na všech lokalitách menší povodeň. Po opadnutí průtoků byl v korytě vodního toku proveden zásah pomocí bagru a nákladního automobilu, což jsou typické stroje, které se používají na úpravu malých vodních toků. Provedený zásah měl ukázat, jak ryby reagují právě na úpravy a další práce ve vodním toku. Na každé lokalitě bagr pracoval 8 hodin, nákladní automobil 4 hodiny. Výsledkem bagrování a pojezdu byl přesun a zhutnění celého dnového šterkového substrátu. Po této akci byly na dané ploše dohledány ryby s čipem i bez čipu, byla určena jejich poloha v rámci úseku a vše bylo pečlivě zaznamenáno. Ryby, které neměly to štěstí, nestihly uniknout a byly pohřbeny, byly ruč-

ně vyhrabány nebo vykopány. Ze zjištěných údajů byla vypočtena úmrtnost ryb na jednotlivých lokalitách i průměrná úmrtnost pro jednotlivé druhy.

Jak to všechno dopadlo?

Na všech sledovaných úsecích se prokázalo, že v průměru 30 % ryb uhynula přímo vlivem pojezdu techniky a prací ve vodním toku, maximální úhyn dosáhl až 60 %. Byly nalezeny také zraněné ryby, jejichž sledování však u všech potvrdilo následný úhyn. Nečekaným zjištěním byla srovnatelná úmrtnost pstruha s úmrtností vranky. Podle dřívějších znalostí o chování ryb se totiž očekávalo, že pstruzi před technikou uplavou, zatímco vranky se schovávají pod nejbližší kameny.

Ze získaných výsledků také vyplynulo, že s rostoucí velikostí vranky stoupá její šance na přežití, tzn., že nejvíce byli technickými úpravami ovlivněni menší jedinci. Naopak u pstruhů se žádný podobný vztah mezi velikostí a úhynem neprokázal. Dá se říct, že kola bagrů nedělají rozdíl mezi velkými a malými pstruhy a drtí je stejně, nezávisle na jejich velikosti.

V rámci výzkumu nás také zajímalo, jaký vliv mají pojezdy těžké techniky na pohyb ryb. Během bagrování převládala u vránek a pstruhů pohyb po proudu. Směrem po proudu

uniklo před koly bagrů a nákladáků kolem 60 % sledovaných ryb. Naopak 40 % zvolilo únik proti proudu.

V důsledku práce v korytě se vranky přesouvaly o desítky metrů proti proudu a v případě jednoho jedince dokonce o 333 m proti proudu za den. To je pro tak neochotného plavce překvapivě dlouhá vzdálenost určená za velmi krátkou dobu, což naznačuje, že mohlo jít o reakci na extrémní stres. Maximální poproudová aktivita vranky činila pouhých 50 m. Pstruh se během prací jakožto zdatný plavec v průměru přesouval více než vranka, tento rozdíl však nebyl příliš velký; maximální pohyb pstruha proti proudu byl 615 m a po proudu 50 m.

Závěr

Předložená studie přinesla velké množství zcela nových informací. Například poukázala na fakt, že pokud jsou před technickým zásahem ve vodním toku přítomny ryby, tak by měl být proveden jejich záchranný slovo a přenos. V opačném případě může dojít až k téměř šedesátiprocentnímu úhynu. Převratnou informací bylo zjištění, že jsou vranky

Zavádění čipu do dutiny břišní.

schopné plavat proti proudu na vzdálenost několika stovek metrů. Během menší povodně dokonce jedna jedenácticentimetrová vranka uplavala neuvěřitelných 728 m proti proudu. Do dnešní doby totiž převládá názor, že se vranky pohybují na vzdálenost několika metrů a především ve směru po proudu dolů. Další zásadní informací jsou data o významném snížení hloubkové rozrůzněnosti dna koryta. Při bagrování a pojezdu nákladních vozidel po dně řeky totiž vzniká útvar připomínající dlažbu a tím zaniká prostředí, které je vhodné pro vodní živočichy, především pro pstruhy. Vyšlo ze studie vůbec něco pozitivního? Naštěstí ano. Z druhé

části projektu, která se zabírala tématem, co s vodními toky po technických úpravách, vyplynulo, že pokud se po úpravách ve vodním toku vytvoří chybějící biotopy (např. místa vhodná pro rozmnožování – trdliště nebo rybí školky, tůně či funkční různorodé úkryty), tak se po relativně krátké době vrátí do řeky život. A pokud se to udělá šikovně a pod dozorem odborníků, tak může být rok po zásahu v řece více ryb, než před samotným zásahem. A to je celkem dobrá zpráva. ■

Odpočívající vranka během monitoringu.

Co žije na smilce?

Barbora Krupová

Smilka je tráva a nic moc na ní nežije, protože je tuhá, drsná a těžko stravitelná. Ale smilkové trávníky, to je jiná. Ty najdeme zpravidla ve vyšších nadmořských výškách, na živinami chudých půdách v místech, kde se kdysi i dnes jen těžko hospodařilo. A možná právě proto nás svou pestrostí a bohatstvím můžou jen překvapit. ČSOP Salamandr se už pátým rokem stará o 50 hektarů takových luk v rámci projektu LIFE Beskydy a letos v létě se dostavily první výsledky.

Nález za všechny prachy na Kamenném

Z pravidelného monitoringu motýlů, který se v rámci projektu LIFE Beskydy provádí, víme, že na Kamenném na Dolní Bečvě žijí poměrně vzácní motýli – pastevní specialisté. Daří se tady vzácnému perletovci maceškovému, soumračníku čárkovanému a hnědásku kostkovanému. Kamenné je místo s krásným výhledem do údolí Rožnovské Bečvy na jedné straně a s masivem Radhoště za zády na straně druhé. Střídá se tady na poměrně malém kousku pestrá mozaika výhřevných kamenných zídek, remízků a smilkových luk. Na podzim téměř celé Kamenné vypase stádo ovcí. A zřejmě právě řídký trávník na chudé půdě vyhovuje motýlům, kteří byli dříve poměrně běžní, ale s odchodem člověka z krajiny mizí. Letos nás ale na Kamenném čekal nález nejvzácnější. V červnu tady byl nalezen kriticky ohrožený modrásek černoskvřnný. A to hned v několika jedincích a na několika oddělených loukách. O historickém rozšíření tohoto modráška jsou jen kusé informace, ze kterých lze usuzovat, že se dříve jednalo o plošně rozšířeného motýla. Vyhovovala mu mozaika nízkých nezapojených trávníků s rozsáhlými porosty mateřídoušky a dobromysli, kombinace intenzivnějších a méně intenzivních pastvin s ovce a kozami a celkově aktivně udržovaná krajina. S nástupem intenzivního zemědělství ve druhé polovině 20. století z naší přírody poměrně dokonale zmizel. V roce 2005 byl známý jenom ze dvou míst v CHKO Beskydy: Huslenky-Losový a Karolinka-Rařkov. Přestože dnes už víme, že modrásek černoskvřnný žije v Beskydech na více lokalitách, vřdycky byl jeho výskyt omezený na údolí Vsetínské Bečvy a jejích přítoků. Nález modráška černoskvřnného na Dolní Bečvě je zajímavý právě tím, že ho tady nikdo nečekal a cenný je tím, že podmínky pro život mu byly vytvořeny důslednou a pravidelnou náhradní péčí o krajinu.

Překvapení na Radhošti

Hřebenové louky kolem cesty z Pusteven na Radhošť prošly v průběhu posledních pěti let výraznou proměnou. Místy byly otevřeny výhledy vykácením vzrostlejších smrků,

Pravidelná péče o plošně malé louky vyhovuje nejen rostlinám, ale i náročnějšímu hmyzu.

ale hlavní změnou je, že se louky pravidelně kosily nebo vypásaly. Na bohatství květů to sice není moc znát, protože v horských podmínkách a na takto izolovaných loukách je posun velmi pomalý. Upravenost luk ale oceňují turisté i motýli. V okolí hotelu Radegast v nadmořské výšce 1 120 metrů byla nalezena silná populace soumračníka čárkovaného. Dříve byl tento soumračník plošně rozšířený, v posledních letech ale značně ustoupil. V červeném seznamu bezobratlých je hodnocen jako zranitelný. Aktuálně se vyskytuje v Beskydech v údolí Vsetínské Bečvy a v okolí Rožnova pod Radhoštěm. Vyhledává extenzivní pastviny s narušeným drnem, který potřebuje ke svému vývoji. Populace na Radhošti tvoří nejvýše položenou populaci v České republice. Co vedlo motýla k tomu,

že založil populaci tak vysoko, nevíme. Snad suché léto, snad správný vítr, který ho vynesl z Dolní Bečvy. V každém případě se mu péče o smilkové louky na radhoštském hřebeni líbila natolik, že tady zůstal.

Každá louka má svou cenu

A zvlášť, když je obklopená lesem. Potom ani moc nezáleží na tom, co přesně na louce roste. Péče o izolované louky v lesích má velký význam pro všechny luční hmyz. Vytváří mu totiž podmínky pro přežití při putování krajinou – umožní načerpat energii a odpočinout si před další cestou. Anebo se taková malá louka cestovateli zalíbí a založí na ní satelitní populaci, která má potom velký význam pro přežití druhu v současné těžce zkoušené krajině. ■

Nejvyšší položená populace soumračníka čárkovaného byla nalezena v roce 2018 na Radhošti v nadmořské výšce 1 120 m.

Co s horskou loukou aneb Co nás naučil projekt LIFE Beskydy

Barbora Krupová

Horské louky jsou vzácné. A pokud to jsou přímo smilkové louky, tak jsou vzácné napříč celou Evropskou unií. Proto byly zařazeny mezi takzvané prioritní stanoviště a jsou předmětem ochrany Evropsky významné lokality (EVL) Beskydy, která má stejné hranice jako CHKO Beskydy. Vzácná na nich není tráva smilka nebo jiná kytka či zvíře. Jsou zajímavé jako celek a jsou pozůstatkem hospodaření na horách, jak ho známe od svých staříčků. Jsou vzácné tím, že vytvářejí vysoko v horách ostrovy, kde můžou při svých poutích načerpat sílu menší či větší zvířata. Jsou místem, kde můžou žít izolované populace rostlin a zvířat a podílet se na přežití druhů ve volné přírodě. Jsou to často místa s pěknými výhledy, místa voňavá a barevná. ČSOP Salamandr v roce 2014 odstartoval projekt Záchrana smilkových trávníků v EVL Beskydy (zkráceně LIFE Beskydy), který měl zlepšit stav 40 hektarů takových luk. V roce 2018, po pěti sezónách, projekt ukončil svou „terénní“ část. A co nám dal?

Jsme zkušenější

Ano i ne. V průběhu pěti let jsme se pravidelně starali o 50 hektarů smilkových luk. Oproti plánu jsme si 10 hektarů přidali – prostě nám to nedalo. Potkávali jsme se s desítkami vlastníků. Poznali jsme historii mnoha luk a louček, našli krásná místa, o kterých jsme nevěděli, vysvobodili řadu luk ze spárů trnitého křoví a zabránili dalšímu zarůstání. Mnohokrát hořely vysoké

Obnovená a pravidelně udržovaná louka může být domovem kociánku dvoudomého – kytky dřív běžné, dnes už velmi vzácné.

Smilkové louky jsou v Beskydech ohrožené zarůstáním náletem. Výřezy jsou prvním krokem při obnově hospodaření.

ohně, kde se pálily vyřezané nálety. V horských letních dnech jsme dělali seno a byli jsme překvapení, jak málo ho na takových loukách je. Kontrolovali jsme stáda ovcí. Opravovali sekačky. Zkoumali jsme, jak jsou na tom ostatní smilkové louky.

Jako velmi důležitá se ukázala osobní komunikace s majiteli pozemků a dlouhodobá spolupráce. Byli jsme dobrým příkladem okolním majitelům, kteří když viděli, že se někdo pustil do výřezů a kosení, sami se na svých pozemcích do náročné práce pustili. Zjistili jsme, že pouhá pastva nestačí. Ovce nevypasou všechno a zejména některým náletům se vyhýbají. Proto je dobré jednou za dva až tři roky vystřídat ovce za motorovou sekačku. Staří hospodáři dobře věděli, proč střídají pastvu s kosením a občas louku pohnojí. Tam, kde je půda na živiny chudá, nelze jenom brát, ale musí se do půdy živiny i vracet. Slabé místo byla kvalita strojů, které, ač výrobcem doporučovány do horských podmínek, beskydskému kamenitému terénu snadno podléhaly a vyžadovaly časté opravy. Zjistili jsme, že musíme mít záložní stroje pro případ, že ty naše budou odeslány na „léčení“. Protože když přeje počasí a kosi se louky, tak je potřeba být připraven.

Jak jsou na tom v okolí

Součástí projektu bylo i mapování všech smilkových luk v Beskydech. A výsledek? Smilkové louky jsou v Beskydech ohroženy

tím, že se o ně nikdo nestará, zarůstají a postupně se mění na les. Druhé ohrožení spočívá ve špatném hospodaření. Mnohé kdysi krásné louky se pravidelně mulčují a tím dochází ke změnám v druhovém složení a degradaci trávníků. Mulčování škodí nejen bylinám, ale všemu živému. Z mulčovacího kolotoče vyjde jen málokdo živý.

Existuje návod?

Každá louka je trochu jiná. Jedna má tendenci zarůstat břizou, na jiné jsou kupky mravenišť. Ale obecně je možné říct, že smilkovým trávníkům prospívá pravidelné kosení, které se občas prostrídá s pastvou. Stačí tak jednou za tři roky nechat louku přepást. V nouzi nejvyšší můžou nahradit ovčí tlamy a kopyta luční brány, které zjara trávník naruší a udělají životní prostor méně dravým bylinkám. Lepší než traktor je menší sekačka a úplně nejlepší je ta s lištou. Při kosení je důležité myslet na drobnou luční havěť a nekosit vždycky úplně do krajů. Příroda totiž nemá ráda pořádek. Zvlášť na horách, kde je zdrojů nektaru málo, je dobré nechávat ostrůvky kvetoucích bylin, které poslouží jako občerstvovací stanice. A co za to? Dobrý pocit, že udržujeme krajinu, louku bohatou na kvítí a motýly a třeba i sem tam některého vzácného obyvatele, jako je modrásek černoskvřnný nebo kociánek dvoudomý. Je to málo? Tak to je na každém z nás. ■

Návrat tetřeva v roce 2018

Michaela Běčáková, Jiří Lehký

Lesníci z podniku Lesy České republiky, kteří mají na Řepčonce v Krásné tetřeví odchovnu, letos v Beskydech vypustili do volné přírody další tetřevy. Stalo se tak na začátku září v době, kdy mají beskydské kopce alespoň chvíli na odpočinek od běžců horského ultramaratonu a tetřevi tak mají větší klid na rozkoukávání se po lesích. A tentokrát už na svobodě. Před samotným vypuštěním bylo totiž 8 slepic a 8 kohoutů umístěno do vypouštěcí voliéry v masivu Travného, kde si zvykali na okolní prostředí. V říjnu se ale počet vypuštěných tetřevů ještě navýšil o další 2 kohouty, kteří mají připevněné vysílačky. Ty by měly lesníkům i ochráncům přírody prozradit více o tom, jakým směrem se po vypuštění vydají a kde se v jaké roční době budou zdržovat. Na území Chráněné krajinné oblasti Beskydy tak bylo vypuštěno již 23 jedinců tetřeva hlušce (18 letos a 5 v loňském roce). Lesy ČR se tak ve spolupráci se Správou CHKO Beskydy a Diecézí ostravsko-opavskou pokouší o obnovení populace kriticky ohroženého ptačího druhu, který je zároveň jedním z těch, pro které byla v roce 2004 vyhlášena Ptačí oblast Beskydy. Zatímco v 19. století se v Beskydech pohybovaly stovky tetřevů, kteří v té době patřili mezi lovnou pernatou zvěř, ve druhé polovině 20. století jich zbývaly jen desítky a současná populace divokých tetřevů čítá jen několik málo jedinců. Každý z nás může udělat něco pro to, aby se tetřevi do Beskyd vrátili...

Jsmo občas trochu nahluchlí, přiznal tetřev, ale do Beskyd se těšíme

Těsně před vypuštěním letos odchovaných tetřevů z odchovny LČR se našemu reportérovi podařilo krátké interview s jedním z kohoutků. Oslovili jsme jej ve chvíli, kdy nemohl utéct, protože mu veterinář připevňoval na záda miniaturní GPS vysílačku.

R (redaktor) – Dnes je Váš velký den, jak se cítíte?

T (tetřev) – Mám trochu trému, ale už se nemůžu dočkat ven. Ve voliéře už začínala být trochu nuda.. A jídlo? ... no, lesníci v odchovně se snaží, ale venku to bude lepší. Není nad to si rozhrábnout mraveniště pro pár kukel nebo vyletět na smrk a ňobnout si mladý výhonek. Všechno pěkně čerstvé a kdo není líný, určitě tam hladý neumře. A miluju borůvky – prý se dají najít, než všechno zapadne sněhem.

R – A nemáte strach? Přece jen hory jsou drsné a na nezkušené mladíky jako Vy tam čeká řada nebezpečí.

T – Je fakt, že máma nás toho ve voliéře moc naučit nemohla. Nějaké to přikrčení, ztuhnutí. Holky to mají jednodušší, jejich operení je dokonalý maskáč. My kluci ale musíme vypadat trochu k světu, tak to máme těžší. Ale trénovali jsme rychlé starty a bylo vidět, že i lidi z tetřevny se nám občas podařilo vyládit. Nejsme už žádná kuřátka, a když se vzlet povede, je to „hukot“ ...

R – Vypadá to, že lidí se vůbec nebojíte?

T – To se vám zdá. Od lidí se držíme vždycky co nejdál. Mamka nám to vtloukala do hlavy hned od vylíhnutí a já měl takové podivné sny už ve vajíčku. I když kohout ve vedlejším výběhu nám vyprávěl historky, jak jeho děda zaútočil na myslivce a přinutil ho lehnout na zem a krýt si hlavu. Ale jiný kohout zas tvrdil, že kdysi nás tady v těch horách bývaly stovky a myslivci nás v naší „slabé chvíli“ lovili.

R – Slabá chvílka?

T – No, v době toku (námluv), máme ve zvyku uspořádat takovou pěveckou soutěž.

Kohouti se nad ránem sejdou na nějaké louce, slípky si posedají do korun okolních stromů, případně na zem. A my zpíváme a v tu chvíli jakoby ohluchneme - což bývala příležitost pro lovce, aby se dostal blíž. Proto nám začali říkat hlušci.

R – Myslíte, že se Vám bude v Beskydech líbit?

T – Mamka říká - Oczywiście. Prý to tady je stejné jako tam, co se vylíhla ona – v polských Beskydech. Jen si tady v odchovně pořád stěžuje na hluk. Tady v těch horách je víc lidí, aut a tak ... Ale prý pro nás nedávno zřídili speciální rezervaci, kde si nás budou hýčkat. Tak uvidíme.

R – Vidím, že vysílačka už Vám pěkně sedí. Lidé Vás budou sledovat, cítíte se jako slavný pták?

T – Neberte to osobně, ale lidi i jejich sláva jsou mi ukradení. Pusťte mne ven a já si najdu místo, kde bude dost žrádla a schovávaček. A taky tam bude málo lišek, divočáků a lidí, co nám v každou denní i roční dobu lezou jednou do spížirny, podruhé přes tokaniště... A ten batůžek? Doufám, že mi sluší a na jaře díky tomu „klofnu“ nějakou pěknou tetřeví slípku. ■

Otázky položil a za rozhovor děkuje Jiří Lehký.

Dinotický poklad

Michaela Běčáková, Pavel Popelář

Přírodní rezervace

KUTANÝ

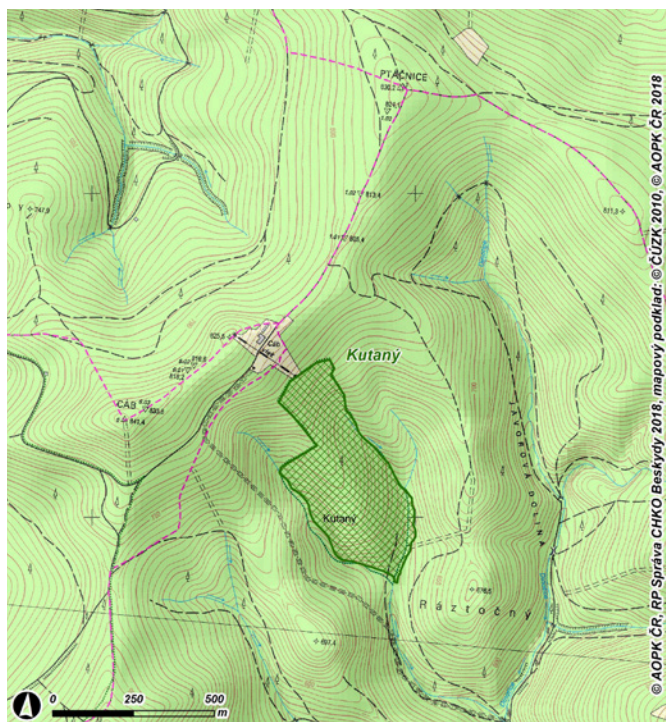
Rozloha: 14,93 ha
Rok vyhlášení: 1969
Katastr: Halenkov

Přírodní rezervace Kutaný se nachází v západní části Vsetínských vrchů, jen kousek pod turistickou chatou na Vsackém Cábě na jihovýchodním úbočí údolí Dinotice.

Hlavním předmětem ochrany jsou zachovalé karpatské květnaté bučiny s jedlí bělokorou a jejich tajemný obyvatel - lejssek malý. V pramenné oblasti potoka Dinotice, který dává název celému údolí, tak zůstává zachován kousek krajiny našich vzdálených předků. A také kousek místa pro život řadě dnes už vzácných a ohrožených druhů. Proto je území přírodní rezervace součástí Evropsky významné lokality Beskydy a Ptačí oblasti Horní Vsacko. Starý les poskytuje domov nejen lejskovi malému, ale i dalším vzácným ptačím druhům, jako je strakapoud bělohřbetý, holub doupňák, kos horský, puštík bělavý či v minulosti hnízdící čáp černý. Svým umístěním v krajině má přírodní rezervace Kutaný vhodné podmínky pro život dalšího evropsky významného druhu - střevlíka hrboletého. Ten se zde vyskytuje hojně a je vázaný na prameniště a okolí vodních toků. V blízkost potůčků či po dešti je možné narazit i na zástupce obojživelníků – mloka skvrnitého. Pro velké šelmy (rysa, vlka či medvěda) je území přírodní rezervace příliš malé, může jim však sloužit jako zastávka na jejich cestě krajinou. Inventarizační průzkumy ukázaly, že se jedná o jednu z nejcennějších mykologických lokalit Vsetínských vrchů s výskytem cca 200 druhů hub. Místní prostředí vyhovuje desítkám druhů brouků, měkkýšů či dalších bezobratlých. Nechybí ani mechorosty s výskytem vzácných druhů jätrovek nebo desítky druhů cévnatých rostlin s dominující kyčelnicí devítilistou. Většina druhů se na území rezervace vyskytuje díky přítomnosti velkého množství narušeného a rozkládajícího se dřeva (stromů), které se v okolních hospodářských lesích prakticky nevyskytuje. Největším úskalím v rezervaci je zmlazování jedle, která je poškozována zvěří – ať už okusem, vytloukáním či loupáním kůry.

A proč potřebuje zdejší krajina ochranu? V dnešní době totiž jen málokde vidíme bukové lesy s rostlinami pestrobarevných květů poskytující hmyzu prostřený stůl. Přitom v minulosti byly veškeré lesy v oblasti využívány jako pastevní. Dnes už si dobytek pasoucí se v lese asi ani nedokážeme představit. Ve skutečnosti však tento tradiční způsob hospodaření v lesích vytvářel charakteristickou mozaiku prostředí. A tam, kde je rozmanitost prostředí, najdeme i rozmanitost druhů. Lidé a hospodářská zvířata tak vždy utvářela a stále utváří krajinu CHKO Beskydy – na loukách i v lesích, v dobrém, ale i v tom špatném smyslu. ■

V Přírodní rezervaci Kutaný jsou chráněny karpatské bučiny a jejich obyvatelé.
Foto P. Popelář

Na velké množství narušeného a rozkládajícího se dřeva je v rezervaci vázána řada vzácných organismů. Foto: P. Popelář

Pokud při procházce lesem na stromě uvidíte červené pruhy, znamená to, že se blížíte k hranici zvláště chráněného území (např. přírodní rezervace). 2 červené pruhy jsou mimo rezervaci, 1 pruh je uvnitř rezervace. Foto: P. Popelář

Silně ohrožený střevlík hrbolatý (*Carabus variolosus*) je vlhkomilný druh, kterého přes den potkáte jen zřídka. Foto: V. Tomášek

Lejsek malý (*Ficedula parva*) je rychle ubývajícím druhem bukových lesů. Samec svým zbarvením trochu připomíná mnohem běžnější červenku obecnou. Foto: V. Tomášek

PR Kutaný je jedna z nejcennějších mykologických lokalit Vsetínských vrchů. Foto: P. Popelář

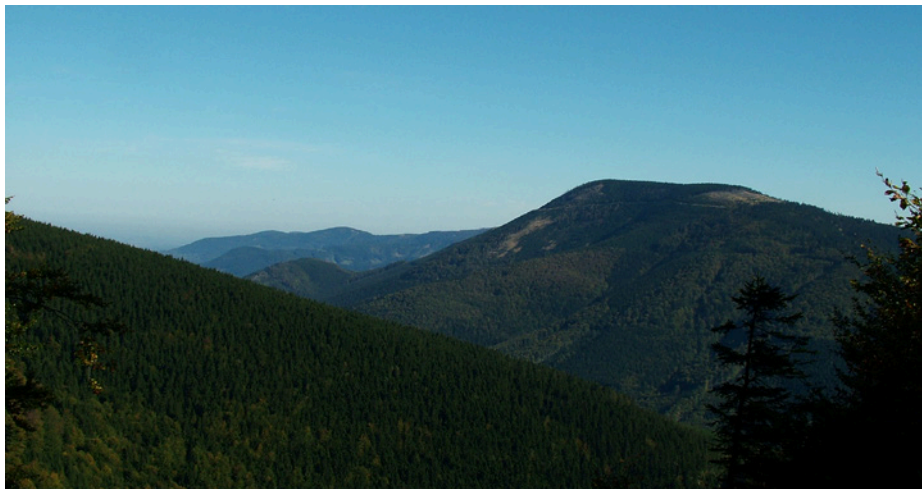
O smrku s velkým S

Jiří Lehký

Když se řekne Smrk, většina z nás si vedle hojně lesní dřeviny vzpomene i na druhou nejvyšší horu Moravskoslezských Beskyd (1276 m). Pokud na Smrk nechodíte pravidelně, možná vás překvapí, že i tato majestátní hora pozvolna mění svou tvář.

Kupříkladu zde přibylo - smrků. Koncem 80. let minulého století lesy na hřebenech Beskyd chřadly pod přívalem jedovatých a siry plných exhalací, a proto byly leckde vykáceny. Ve stejné době se v nejvyšších polohách Lysé hory i Smrku vysazovala borovice kleč (kosodřevina), aby chránila obnaženou lesní půdu. Po roce 1990 se lesy našťěstí většinou zotavily k nemalé radosti lesníků i ochranářů. O trošku menší radost možná mají turisté, neboť díky tomu pomalu mizí řada výhledů, „které tam byly vždycky“.

Do centra pozornosti ochrany přírody padl Smrk na přelomu tisíciletí. V roce 2004 zde byla doplněna síť lesních rezervací, které pokrývají většinu vrcholových partií hory (nad vrstevnicí 800 m n.m.). Vedle již dříve (1996) vyhlášené Přírodní rezervace Smrk přibyly PR Malý Smrk, PR Bučací potok a PR Studenčany. Dohromady skoro 450 ha horských lesů, kde jsou dosud dobré podmínky např. pro rysa, jeřábka či tetřeva. Dokonce i medvědi se sem rádi zatoulávají - naposledy tu byl medvěd spatřen v listopadu 2018. S vyhlášením rezervací došlo také k úpravě lesního hospodaření. Nemalá část lesních porostů byla ponechána přirozenému vývoji, v dalších by pak lesnické zásahy měly respektovat poslání rezervací.

Zájem turistů o horu Smrk v posledních letech prudce vzrůstá. To s sebou přináší i konflikty s ochranou přírody, protože se tady nachází několik přírodních rezervací.

Jedním z hojně diskutovaných zásahů se stal například výřez kleče ve vrcholových patičkách hory. I přes snahu Správy CHKO veřejnost o důvodech informovat, to vzbudilo vlnu nevole. Podle řad milovníků hor je kleč krásná - což je pravda, na vrcholy patří - což by byla pravda, pokud by zde byla původní, a ničemu nevadí - což pravda není. Vrchol hory totiž odedávna hostil původní beskydské horské smrčiny. Ty díky extrémním klimatickým podmínkám asi nikdy nebyly nějak souvislé a husté. Dovolovaly tak růst řadě horských rostlin, které vedle drsného klimatu potřebují i trochu víc světla než běžné lesní druhy.

Nejen populární borůvčí, ale i krásně modrofialově kvetoucí oměj tuhá moravský. Ten u nás roste prakticky jen v masivu Smrku a Radhoště. Rozvolněnou horskou smrčinu mají rády i výše zmíněné druhy ptáků, především pak jeřábci, tetřevi či sýc rousný.

Při sledování proměny horních partií Smrku v opravdový ostrov zachovalé horské přírody nám samozřejmě neuniklo ani to, jak se mění lidé, kteří sem chodí. A především jak se mění jejich počet. Smrk býval symbolem opuštěnosti. Na vrchol chodívalo pár skalních turistů a romantiků, případně příznivců Jana Palacha či Johna Lenona. Oba zde mají již po desítky let pomníčky, které (podobně jako Ivančena na Lysé) přečkaly i temné totalitní časy. Ovšem s tím, jak během posledních let rapidně narostl počet lidí na vedlejší Lysé hoře, začal se postupně zvyšovat i počet návštěvníků Smrku. Správa CHKO proto začala návštěvnost cíleně sledovat. A zatímco v roce 2013 prošlo po červené značce ze sedla na vrchol 23 559 lidí, o 4 roky později to bylo již o 40% více (33 138). A další tisíce lidí chodí zkratkou přes rezervaci. Její část dokonce dostala poetické jméno – Andělské schody, snad pro svou až ďábelskou strmost. Na vrcholu i v sedle se neustále objevují ohniště a hromady odpadků. Není divu, že naše strážce už přestalo bavit stále opravovat zábrany, vysvětlovat neukázněným návštěvníkům, že v této rezervaci je možné chodit jen po značených cestách, nebo že k přenocování si musí najít jiné místo. Začali proto přistižené hříšníky pokutovat. Jen za rok 2018 to bylo 13x. Bylo by ale chybou končit povídání o Smrku nějak pochmurně. Vždyť téměř každý, kdo se tam vypraví, vrací se spokojený, že zažil dotek s opravdovými horami, že nahlédl do míst, kam se pomalu vrací horská divočina. ■

Štíhlý ekotyp horského smrku, stromu, který dal hoře jméno. Podobné stromy rostou i na sousední Lysé hoře.

Komu zvoní hrana? Chřástalovi!

Václav Tomášek

Chřástal polní je pták, který může poměrně brzy z naší přírody vymizet. Každý obyvatel beskydského podhůří ho určitě někdy slyšel. V průběhu května k nám přilétá z Afriky a vydává velmi nápadný zvuk podobající se řehačce (monotónně se opakující dvojslabika „réprép réprép“). Slyšet ho můžeme od soumraku do úsvitu především na podmáčených loukách. Vidět však není prakticky nikdy. A je to škoda. Velikostí sice nepředčí čivavu, zato proužkovaným hnědým kabátkem, dlouhým krkem a modrošedým kloboučkem připomíná elegána, který dokáže obměkčit srdce nejednoho milovníka přírody. Početnost chřástala polního je nyní v ČR odhadována jen na 1500–2000 párů. V Beskydech se vyskytuje ostrůvkovitě především v podhůří a podél řek a jeho prostředí neustále ubývá. Nyní v CHKO Beskydy žije asi 120 párů chřástala. Mezi hlavní příčiny úbytku chřástalů patří scelování pozemků a velkoplošné hospodaření (v jeden čas je pokoseno a sklizeno obrovské území). Vymizely také přirozené protierozní prvky, které nejen chřástal využíval k hnízdění (meze, mokřiny, průlehy). Na populaci chřástalů významně působí i predace

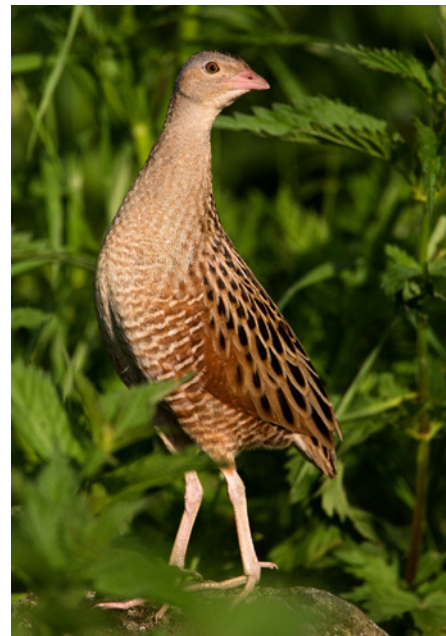
kočkou domácí a liškami. Za současné „přemnožení“ těchto predátorů je odpovědný člověk, který nechává kočky nezodpovědně lovit venku „pro zábavu“. Početnost lišek pak není přirozeně regulovaná vzteklinou.

Jak pomoci beskydským chřástalům?

I Vy můžete přispět k záchraně chřástala polního! Vydejte se v květnu a červnu 2019 alespoň na 3 vycházky po západu slunce nebo nad ránem a získejte následně odměnu v podobě lahodného vína z Moravy. Zájemci o monitoring chřástala mohou kontaktovat Správu CHKO Beskydy, která s nimi dohodne krátké trasy na noční procházky.

Svá pozorování můžete také rovnou zasílat koordinátorovi (vaclav.tomasek@nature.cz) nebo zadat do mobilní aplikace biolog.nature.cz. Na základě údajů o výskytu budeme následně motivovat vlastníky luk, aby část nechali nepokosenou.

Redakčně zkráceno, celý článek, včetně doporučení pro vlastníky „chřástalích“ luk a hospodáře najdete na www.salamandr.info. ■

Průměrná hustota chřástala polního je v Beskydech 5 volajících samců na 10 km² vhodných luk. Pro srovnání v 50. letech to bylo 30–40 samců na 10 km² vhodných luk.

Projekt TRANSGREEN

Dana Bartošová

Od ledna 2017 probíhá nejen v CHKO Beskydy dlouhodobý mezinárodní projekt TRANSGREEN. Jedním z hlavních cílů projektu je zachování nepřerušovaných ekologických koridorů, které zaručí volný pohyb druhů nejvíce ohrožených dopady dálnic a železnic: vzácných šelem (medvěd, vlk, rys, vydra), jakož i některých druhů býložravců (jelen, los). Součástí projektových aktivit, na kterých se podílí Správa CHKO Beskydy, je sledování úhynu zvířat na vybraných úsecích silnic I. a II. třídy. Už předběžné výsledky svědčí o množství volně žijících živočichů, které hyne pod koly motorových vozidel. Nejčastější oběti jsou ježci, následují veverky, zajáci polní, oba druhy kun, lišky a srny, v jednom případě psík mývalovitý. Smrt na silnicích nacházejí i vzácné a chráněné šelmy, jako je např. nález vydry říční v letošním roce a nález dvou mladých rysů z roku 2015. Na komunikacích hyne také mnoho drobných živočichů – obojživelníci (ropucha obecná, skokan hnědý, mlok skvrnitý), plazi (užovka obojková, slepýš), ale i ptáci a hmyz. Mezi ko-

ridory s nejhustší dopravou a tudíž pro zvířata nejnebezpečnější patří sedlo Domoraz mezi obcemi Krhová a Hostašovice (zde byla v roce 2012 usmrcena mladá vlčice), sedlo Pindula mezi Rožnovem p. R. a Frenštátem p. R., rovněž migrační trasy protínající silnici Valašské Meziříčí - Horní Bečva a koridor pod hrází vodárenské nádrže Šance. Pro drobné živočichy je smrtící např. úsek mezi Karolinkou a Velkými Karlovcemi, kde je jedna strana silnice obestavěna ploty s vysokými podezdívkami, které jsou pro ježky, plazy apod. nepřekonatelnou překážkou. Sledování tzv. silniční mortality v migračních koridorech ukazuje, že menší zvířata (ježek, veverka, zajíc) jsou rychle odstraňována predátory, zejména v noci. Vydry hynou nejčastěji v místech křížení komunikace s vodními toky, kde je nevhodně upravený propustek nebo koryto. Tam, kde silnice vede přes tradiční stezky zvěře, je žádoucí instalovat např. univerzální plašiče zvěře, což jsou sloupky s odrazkami umístěnými na vnější straně sloupku. ■

Pod koly aut najde smrt velké množství zvířat. Nejen lišky, ale taky záby, hadi, ježci, zajáci a jiné druhy.

Monitoring a mapování

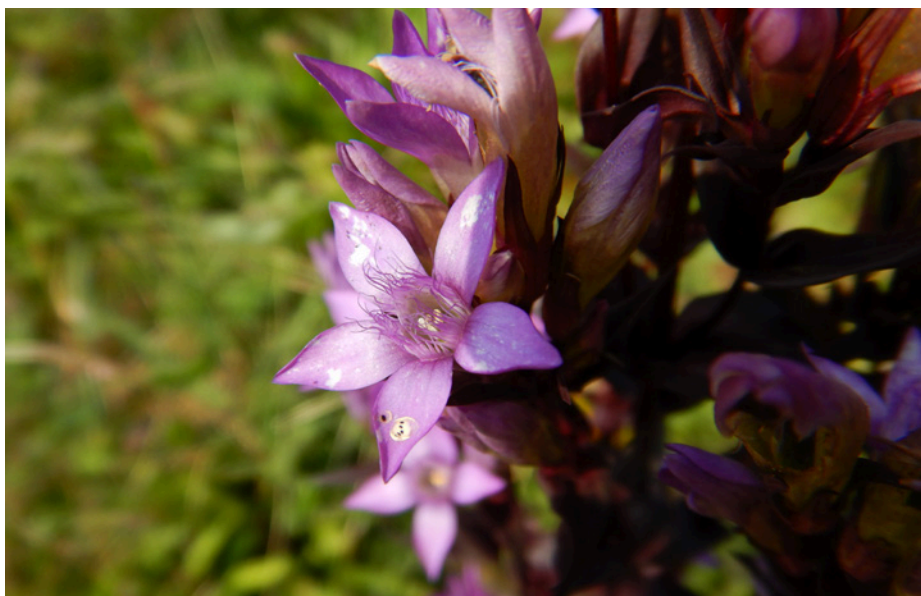
aneb Co nového bylo k vidění v CHKO Beskydy

Veronika Kalníková, Václav Tomášek

Monitoring a mapování jsou základními nástroji ochrany přírody. Důležité je totiž dobře znát kde co žije, jak se mění početnosti konkrétních druhů a k jakým změnám dochází na lokalitách jejich výskytu. Bez toho není možné efektivně chránit žádný druh. Do monitoringu se letos zapojilo několik desítek lidí z řad zaměstnanců Správy CHKO Beskydy, externích odborníků a místních nadšenců.

Trvalo více než 110 let, než byla na hřebeni Radhoště znovuobjevena tajuplná drobná kapradinka vratička mnohoklaná. V České republice se s ní můžeme setkat už jen málokde. Podobně je na tom i fialově kvetoucí hořeček žlutavý karpatský – velmi vzácný druh, který s ústupem tradičního hospodaření v krajině rychle mizí. V katastru obce Huslenky se nachází největší populace hořečku. Oproti loňským devíti kusům jich letos botanici napočítali nadějnějších 37! Bez povšimnutí nezůstala ani nenápadná orchidej luk a světlých lesů – vemeníček zelený, nalezený na hřebenových loukách nedaleko hranic se Slovenskem. Co se týče orchidejí, probíhaly i cílené monitorinky aktuálního stavu populací a celkového rozšíření dalších druhů, například pětiprstky hustokvěté, vstavače bledého nebo vstavače osmahlého. Stavby a početnosti některých druhů se zlepšily, jiné naopak i přes různé managementové zásahy neustále ustupují.

Nalézt se povedlo také některé zajímavé ohrožené druhy hub. Jednou z nich je fialově zbarvená kyjanka purpurová, která byla zaznamenána v rašelinné smrčtině u Černé Ostravice. Roste ve vyšších polohách ve vlhkých jehličnatých lesích, na březích lesních potoků

Nejbohatší populace hořečku žlutavého karpatského v rámci ČR je právě v Beskydech. Letos nám ukázala, že výkyvy početnosti tohoto kriticky ohroženého druhu mohou být až neuvěřitelné.

nebo podmáčených okrajích cest a ohrožena je především odvodňováním lokalit.

Na začátku jara vyrazily dech nejednomu obyvateli beskydského podhůří desítky hejn černobílých ptáků s chocholkou na hlavě. Jednalo se o čejky chocholaté, které u nás vlivem náhlé změny počasí „zamrzly“ na několik dnů při svém tahu na sever Evropy. Nepříliš optimistická byla opět situace u obojživelníků, kteří z volné krajiny postupně mizí. Důvodem jsou především přímé lidské aktivity jako doprava, zástavba či odvodnění, ale i ty nepřímé spojené se změnami hydrologických

poměrů a vysycháním tůní. Rozporuplné výsledky přinesl bohužel také monitoring a mapování ptáků. Zatímco řada druhů dlouhodobě ubývá (jestřáb lesní, lejsek malý či chřástal polní), jiné se na tradičních lokalitách drží (např. jeřábek lesní, tetřev hlušec a sluka lesní). U čápa černého, ikonického druhu našich lesů, lze na základě sledování hnízd a kroužkování mláďat říci, že došlo k velkému výkyvu v jeho početnostech. V Moravsko-slezských Beskydech zažili nejhorší sezónu za posledních deset let a úspěšné bylo pouze jedno hnízdění ze sedmi. V Javorníkách oproti tomu měli čápi dobrou sezónu a obasadili i hnízda dlouhodobě opuštěná. Sovám se letos moc houkat nechtělo a není se čemu divit, neboť jejich hlavní potrava, hrabošovití, byla prakticky nulová. Překvapující bylo zaznamenání výra velkého na čtyřech nových lokalitách, neboť výr byl dosud nejméně prozkoumanou sovou v CHKO. K velkým raritám patří i nalezení dvou jedinců sokola stěhovavého v pohníždím období v okolí Smrku. Pozitivní zprávy máme letos u velkých šelem. Na hranici se Slovenskem se v průběhu roku usadili vlci i medvědi, ač zatím pouze na dvou lokalitách.

I v letošním roce tedy nebyla nouze o zajímavé nálezy a pozorování. Příroda nám neustále připravuje nová úchvatná setkání a ty, kdož mají oči otevřené, dokáže odměnit krásnými a jedinečnými zážitky. ■

Jeden z kulíků zlatých, vzácných zatoulanců ze severu Evropy, pozorovaný ve Vidči na jaře 2018.

Z hřebenových luk u Bumbálky je vemeníček uváděn již z dávných dob a dosud tam díky pravidelnému sečení v malém počtu přetrvává.

Medvědi na Valašsku

Dana Bartošová

Zlatavé výtrusnice kapradinky vratičky mnohoklané nalezené na Radhošti.

Kyjanka purpurová, houba s výraznou fialovou válcovitou a dutou plodnicí, je zařazená v Červeném seznamu hub České republiky.

CHKO Beskydy je evropsky významnou lokalitou vybraných zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů, mezi které patří také medvěd hnědý. Tato naše největší šelma je v ČR celoročně chráněna (kriticky ohrožený druh) a nelze ji lovit.

Původní medvědi byli v Beskydech vyhubeni koncem 19. století, ale v 70. letech minulého století se ze Slovenska rozšířili zpět. Většinou žijí skrytě a lidem se vyhýbají, ale čas od času se objeví jedinec, který budí rozruch. Např. v roce 2000 působil na Vsetínsku škody na hospodářských zvířatech medvěd zvaný Míša z Brodské. V roce 2012 mladý medvěd dvakrát pronikl do areálu muničního skladu v Hostašovicích, kde se ukrýval v lesním porostu.

Výskyt velkých šelem včetně medvěda je v CHKO Beskydy a v sousední CHKO Kysuce ochránci přírody dlouhodobě monitorován. V posledních dvou letech zde byl potvrzen výskyt dvou medvědů, kteří se pohybovali převážně na klidnější a turisty méně navštěvované slovenské straně Javorníků a Beskyd. Od září 2018 se pozornost veřejnosti zaměřila na medvěda škodícího chovatelům hospodářských zvířat a včelstev na Vsetínsku. Výskyt tohoto medvěda pravidelně prokazovaly snímky z fotopastí, přímá pozorování, nálezy stop, trusu a především usmrčené a zmrzačené ovce a vypleněné úly. K těmto škodám docházelo vesměs v noci nebo k ránu u horských samot. AOPK ČR vydala výjimku k odchytu a případnému odstřelu medvěda, ale přes veškerou snahu se ho dosud nepodařilo odchytit - kvůli jeho neustálým a nepředvídatelným přesunům na další a další lokality. Podle vzhledu a stop se jedná o mladého, asi dvouletého medvěda, pravděpodobně samce. Odborníci se domnívají, že medvěd přišel o matku dříve, než ho stačila pořádně vychovat. Mladí medvědi doprovázejí matku

Stopa široká 11 cm patří asi tříletému jedinci.

často déle než dva roky. Chovatel medvědů (a senátor) Václav Chaloupek považuje tohoto medvěda za „nevychovaného zmetka“, pro kterého je zabíjení ovčí hra. Domnívá se, že medvěd asi není lidem nebezpečný, ale měl by z nich získat respekt.

Je otázka, co bude dál: zda se medvěd uchýlí do hor, kde přezimuje a bude žít skrytě jako ostatní medvědi. To by bylo samozřejmě nejlepší. Pokud by nadále škodil, bude nutné pokračovat ve snaze o jeho odchyt a umístění v ZOO (zájem o něj projevil v Belgii). Odstřel by byl až poslední možností. Jedná se o vzácné zvíře a je také třeba vzít v úvahu, že na jeho současném chování se zčásti „podepsali“ lidé - možná usmrčením matky medvědice a zejména nabídkou lákavé potravy (nezabezpečené úly) či kořisti (snadno dostupná hospodářská zvířata).

Dosavadní závěr: AOPK ČR připravuje výrobu několika odchytových kletcí, aby byly v případě potřeby ihned k dispozici. Majitelé, kterým medvěd způsobil škody, sice obdrží finanční náhradu podle zákona č. 115/2000 Sb., ale nejlepším řešením jak pro lidi, tak pro šelmu, je prevence škod v podobě účinnějšího zabezpečení hospodářských zvířat a včelstev. ■

Medvěd se k medu dostává dost nevybíravým způsobem. Bystřička, září 2018.

Cena pro Ludvíka Kunce

V reprezentativních prostorách Senátu proběhlo v červnu udílení prestižní Ceny Josefa Vavrouška a jejím letošním laureátem za dlouhodobý přínos se stal Ludvík Kunc. Tento znalec (nejen) velkých šelem a karpatské přírody je neodmyslitelně spojen s Beskydami. Už v 60. a 70. letech minulého století chodil po rysích stopách na Smrku nebo na Kněhyni, o 20 let později sledoval návrt vlků do Zadních hor, tehdy ovšem s tragickým koncem.

Ale především pak jako zaměstnanec ostravské ZOO zahájil a po mnoho let organizoval odchyt rysů na Slovensku. Zvířata pak putovala nejen na Šumavu, ale i za hranice. Do roku 1984 se mu podařilo přestěhovat několik desítek rysů a obnovit tak rysí populaci v sedmi státech Evropy.

Cena Josefa Vavrouška je udělována už od roku 1996 na počest prvního porevolučního ministra životního prostředí a dosud ji získalo pouze 35 osobností. (VB) ■

Šachta ve Frenštátě obydlena!

V kanalizační šachtě jedné firmy bylo na konci listopadu nalezeno mládě vydry. Zpráva jak vyšitá pro záchrannou stanici? Omyl. Stačilo vyčkat a objevila se i dospělá vydra. V tu chvíli již nešlo o past pro zvíře, které by bez pomoci lidí nepřežilo, ale o netradiční „brloh“. Vydry si ve svém teritoriu hrabou nory v březích potoků s otvorem ústícím pod vodní hladinu. Lomná, pramenící v masivu Radhoště, je však v zastavěném území obcí tvrdě zregulovaným vodním tokem. Byla napřimena a uvězněna do vybetonovaného koryta tvaru lichoběžníku, kde by vydra k průniku do břehu toku potřebovala sbíječku. Místo ní našla něco lepšího – ústí kanalizační trubky dost velké na průchod a v šachtě rozšířené místo bez vody, které vystlala suchou trávou. Doufáme, že vydří matka v člověkem pozmeněné krajině najde dost potravy pro sebe i své mládě. (MB) ■

Stezka v korunách stromů na Pustevnách

(alias Stezka Valaška)

Ačkoliv lokální mediální scénu na podzim 2018 suverénně ovládl medvěd, nemělo by zapadnout, že nebyť medvěda, asi by se mnohem víc debatovalo o výše uvedené stavbě. Především ze severního úpatí Radhoště, odkud je stavba dobře patrná, se na adresu nové turistické atrakce i Správy CHKO ozývaly kritické hlasy a otázka – Jak jste TO mohli povolit???

Správa CHKO Beskydy byla při povolování této stavby samozřejmě jedním z tzv. dotčených orgánů státní správy. Jednání probíhala od r. 2015 a před vydáním závazného stanoviska musel investor, soukromá firma Beskydská panoramata s.r.o., předložit 2 posudky. Biologické hodnocení - tedy posudek vlivu stavby na flóru a faunu, a dále pak hodnocení vlivu stavby na krajinný ráz. Ten druhý dokonce opakovaně. Obojí provedli osvědčené autorizované firmy, které region a zdejší poměry znají. Z obou posudků vyplynulo, že při dodržení určitých podmínek lze stavbu povolit, neboť zde nebylo nalezeno nic, co by ji z hlediska zákona o ochraně přírody přímo vyloučilo. Podmínky navržené experty Správa CHKO zapracovala do svých stanovisek. Patřilo mezi ně například omezení výšky věže, zajištění ploch s chráněnými druhy rostlin proti poškození, omezení doby provádění prací, omezení provozní doby atrakce atd.

Pro dokreslení situace je dobré uvést i některé další skutečnosti:

1. *Ještě předtím, než začala jednání o současném místě, chtěl investor umístit stavbu mezi vyhlídkou Cyrilka a sochou Radegasta. Zde jsme to ale pro konflikt se zájmy ochrany přírody vyloučili (výskyt chráněných druhů, výrazné narušení krajinného rázu).*

2. *Na základě prvního posouzení vlivu stavby na krajinný ráz byla stavba snížena a posunuta na „trojanovickou“ stranu hřebene, aby pohledově nenarušovala kulturní dominantu - Jurkovičovy dřevěné stavby na Pustevnách. Posunutím stavby mimo ochranné pásmo národní kulturní památky, byl současně eliminován odpor*

Národního památkového ústavu, který byl striktně proti stavbě.

3. *Stavba byla všem úřadům prezentována, a je povolena, jako stavba dočasná – na 20 let.*

4. *Záměr (bohužel) nepodléhá povinnosti hodnocení vlivu stavby na životní prostředí (EIA). To by jistě odhalilo, že nejslabším místem celého záměru je doprava návštěvníků a další služby, neboť minimálně zpočátku lze zvýšený zájem očekávat. Pomyslný Černý Petr tak zůstal v rukách obou obcí, Trojanovic i Prostřední Bečvy. Správa CHKO zde má jen okrajové kompetence. (JL) ■*

Co prozradil monitoring návštěvnosti v Beskydech

Od roku 2010 provádí Agentura ochrany přírody a krajiny ČR na cca 90 místech v našich CHKO sledování počtu návštěvníků. Používá k tomu mj. skrytá automatická čidla, která zaznamenávají průchod člověka, příp. průjezd vozidla. Výsledky pomáhají správám CHKO při posuzování vlivu lidských aktivit na tato chráněná území. V některých parametrech hrají Beskydy prim, a proto myslíme, že by vás to mohlo zajímat.

Hřebenovka Radhoště (mezi Pustevnami a Radegastem) je nejzatíženější ze všech profilů, kde AOPK měří. V r. 2017 tudy prošlo téměř 300.000 lidí, s maximy 5.601 za den a 846 za hodinu. Bylo to 5. 7. 2017 v době cyrilometodějské pouti.

Nejdéle se měří na červené značce z Ostravice na Lysou horu. Mezi lety 2010 a 2017 se zde návštěvnost zvýšila trojnásobně! Rok 2017 byl ale první, kdy se růst počtu průchodů zastavil a naopak poklesl o 13 % oproti předchozímu roku, na 155.000 průchodů za rok (viz. graf).

Dalším primátem Beskyd je návštěvnost za nepříznivých podmínek. Na stezce k vrcholu Lysé hory byla v roce 2017 zjištěna vůbec nejvyšší „minimální návštěvnost“ (tedy ve všední den se špatným počasím) - 49 průchodů.

Nejnávštěvovanějšími měsíci jsou typicky červenec (průměrně 18,7% roční návštěvnosti) a srpen (18,1% roční návštěvnosti). Pro většinu profilů je typický propad (nebo alespoň stagnace) návštěvnosti v červnu oproti květnu. V září 2017 byl pozorován zřetelný propad návštěvnosti na všech profilech v Beskydech (a v Jeseníkách) oproti jiným rokům i sousedním měsícům. To ukazuje, že návštěvnost hor je ovlivňovaná aktuálním počasím podstatně více než v nížinách.

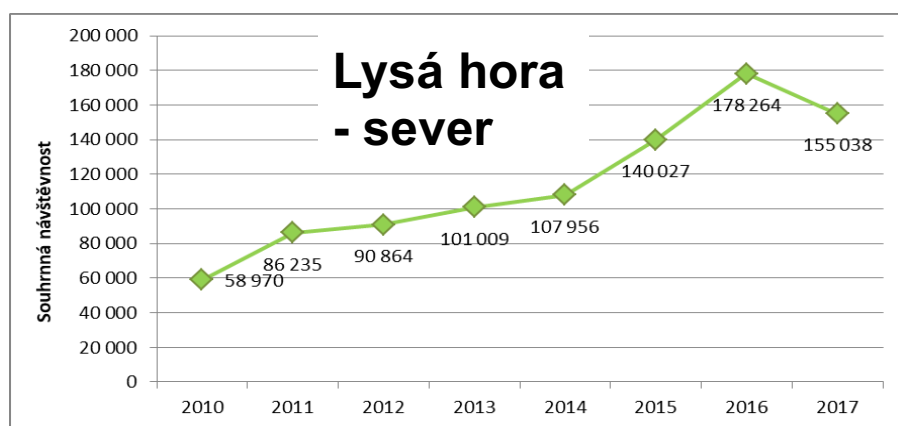
Nejvyrovnanější návštěvnost v jednotlivých měsících roku (tzn. návštěvnost bez ohledu na roční dobu či počasí) byla zjištěna opět na přístupových cestách na vrchol Lysé hory. (AOPK ČR, JL) ■

BioLog – pomocník do terénu

Zdalipak jste slyšeli o mobilní aplikaci BioLog, která slouží ke sběru dat v terénu? Pokud rádi chodíte do přírody a pozorujete různé druhy rostlin a živočichů, nemusíte již s sebou nosit papír a tužku, abyste své poznatky zaznamenali. Tato mobilní aplikace slouží k zápisu rostlin a živočichů a je volně dostupná pro všechny, kteří mají na svých „chytřích“ telefonech operační systém Android. Stačí si jen stáhnout aplikaci do mobilního telefonu a založit si nový účet. Pak již můžeme vyrazit do terénu a pomocí jednoduchého formuláře vyplnit základní údaje o daném druhu a zadat lokalizaci výskytu, která je pro celkovou evidenci velice důležitá. Údaje je možné odeslat do databáze, kterou spravuje Agentura ochrany přírody a krajiny. Díky těmto malým pozorováním v rámci aplikace BioLog můžete přispět k celkové evidenci rostlinných a živočišných druhů. Aplikace je dostupná na stránkách <http://biolog.nature.cz/>, na kterých můžete najít podrobnější informace. Stačí mít oči neustále otevřené a sledovat vše živé kolem sebe, protože i malá pozorování mohou pomoci chránit přírodu. (PMik) ■

Vyhodíš je dveřmi a vrátí se oknem

Koho? Ochránáře. Jak jinak nazvat situaci, kdy se jedni ochránci přírody odstěhují a druzí téměř okamžitě zaujmou jejich místo? ČSOP Salamandr měl dlouhé roky sídlo v Rožnově pod Radhoštěm na adrese Tvarůžkova 1805. Až do června 2018, kdy se přestěhoval do vlastního. Je to jen 444 metrů vzdušnou čarou a pod jednou střechou tam jsou kanceláře, stroje i početná stádo ovcí. Aktuální adresa teď je Za Házovkou 1819, Rožnov pod Radhoštěm. A ti druzí? To jsou pracovníci Správy CHKO Beskydy. Protože se Správa v posledních letech rozrostla o nové zaměstnance, jejich sídlo na Nádražní ulici jim začalo být těsné. A tak se část lidí – zatím 3 „projektoví“ pracovníci přesunují na zavedenou adresu Tvarůžkova 1805, kde od ledna 2019 vzniklo detašované pracoviště Správy CHKO Beskydy. (JL,BK) ■

Graf – Přehled návštěvnosti (počty průchodů) na červené turistické značce z Ostravice na Lysou horu.

BESKYDY - zpravodaj chráněné krajinné oblasti / Ročník XV, číslo 2/2018. / Vychází 2x ročně. / Vydává ČSOP Salamandr (ČSOP Salamandr, Za Házovkou 1819, 756 61 Rožnov pod Radhoštěm, tel.: 571 613 241, e-mail: salamandr@salamandr.info, IČ 702 38 723) ve spolupráci s AOPK ČR – RP Správa CHKO Beskydy (571 654 293, beskydy@nature.cz). / Náklad 1000 výtisků. / Číslo vyšlo v prosinci 2018 v Rožnově pod Radhoštěm. / Tisk: GRAFIA NOVA s.r.o., Zášová. / Grafika: sumec+ryšková, Prostřední Bečva. / ISSN 2533-5243/ NEPRODEJNÉ

Autoři článků, u kterých není jinak uvedeno, jsou pracovníky Správy CHKO Beskydy nebo ČSOP Salamandr / Zodpovědný redaktor tohoto čísla: Barbora Krupová (ČSOP Salamandr).

Autoři fotografií: Vojtěch Bajer, Dana Bartošová, František Jaskula, Veronika Kalníková, Martin Konupka, Barbora Krupová, Miroslav Kubín, Petra Kutílková, Tomáš Myslíkovan, Milan Orálek, Pavel Popelář, Petr Šaj, Václav Tomášek, archiv AOPK ČR, archiv obce Halenkov, kresba Ludivik Kunc.

BESKYDY – zpravodaj chráněné krajinné oblasti je periodickou tiskovinou evidovanou pod MK ČR E 17444

Halenkov – obec pojmenovaná po Heleně

Barbora Krupová

Obec Halenkov vznikla původně jako hospodářský dvůr majitele vsetínského panství hraběte Illésházyho a jméno získala po jeho dceři Heleně. A i dnes je v obci řada drobných hospodářů, kteří pořád ještě udržují krajinu a život v ní. Halenkov je místo krásných orchidejových luk, pastvin s kriticky ohroženým modráskem černoskvřnným, ale i překrásných původních lesů pod hřebenem Vsetínských vrchů.

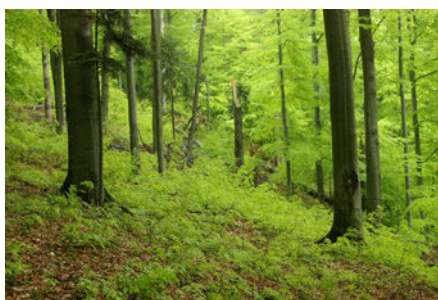
Zeptali jsme se starosty Halenkova Radka Chromčáka.

V posledních letech probíhá v obci rekultivace bývalého vojenského areálu. Jak máte s nově vzniklým prostorem plány?

Hlavním cílem revitalizace bývalého armádního skladu PHM Halenkov bylo odstranění ekologické škody z předešlých let a využití tohoto území v souladu s potřebami obce. Již před začátkem vlastní revitalizace byla v roce 2010 zpracována studie využitelnosti. V rámci této studie byla zpracována dvě variantní řešení, kdy první bylo zaměřeno na bydlení. V rámci této varianty je počítáno s výstavbou 4 bytových nízkopodlažních domů se 40 startovacími byty a byty pro seniory, které jsou situovány v blízkosti stávajícího objektu Charity. Velkou výhodou je, že se v těchto místech nachází železniční stanice a autobusová zastávka. V další části je pak plánována zástavba 15 rodinných domů. Druhá varianta předpokládá využití části území pro volnočasové aktivity. V rámci projektu „Halenkov Oáza klidu“ byla část revitalizovaného prostoru sousedící s objektem Charity přeměněna na klidovou a odpočinkovou zónu plnou zeleně. Konečné rozhodnutí bude výsledkem široké diskuse občanů Halenkova, kteří sami rozhodnou o tom, jak bude tato část v budoucnu vypadat a k čemu bude sloužit.

Pokud byste srovnal okolí obce dnes s dobou před 20 lety, v čem zásadním se liší?

V dnešní době dochází k velkým změnám krajiny, kdy se zvyšuje procento neobdělávané zemědělské půdy. Územní plán obce Halenkov v plném rozsahu respektuje pří-

rodní hodnoty a významné krajinné prvky. Koncepce uspořádání krajiny naší obce spočívá v tom, že stávající krajina vzniklá dlouhodobým vývojem je pouze mírně doplněna o prvky územních systémů ekologické stability a vodní nádrž přispívající k zadržení vody v krajině. Myslím si, že se nám daří udržovat krajinu takovým způsobem, aby odrazila naši historii a současně byla velmi příjemným prostředím pro život našich obyvatel, ale také všech druhů živočichů a rostlin, které do naší krajiny patří.

Na které místo v obci byste vzal návštěvu, aby poznala to nejlepší z obce?

V naší obci je mnoho míst, která jsou mi blízká, a které bych každému návštěvníkovi naší obce rád ukázal. Jedná se například o Kostel Povýšení sv. kříže a u něj stojící kříž z roku 1778. Znak rodu Illésházyů, který se zachoval na portálu bývalého dvora. Roubená zvonice v údolí Dinotice nebo včelí úly zdobené řez-

bami v údolí Bratřejůvka. Velkou raritou je zvonářská dílna Josefa Tkadlece, kterou založil Josef Tkadlec starší v 60. letech 20. století. Zpočátku se tu vyrábělo technické příslušenství ke zvonům a od roku 1966 i samotné zvony. Pokud bych měl ale ukázat někomu to nejhezčí z naší obce, byla by to příroda všech přilehlých údolí patřících k obci Halenkov, která je opravdu úchvatná. ■

Zpravodaj byl vydán v rámci projektu Záchrana smilkových trávníků v EVL Beskydy, který je podpořen z finančního nástroje EU LIFE.

Ministerstvo životního prostředí

